

BOLETIN

DE LA

Real Academia de Buenas Letras

DE BARCELONA

Año XXI (Académico CXCIII) | Octubre a Diciembre 1921 - N.º 73

LO PRESENT "BUTLLETÍ" ES PUBLICAT MERCÉS
A UN DONATIU DE LA
FUNDACIÓ CONCEPCIÓ RABELL Y CIBILS VDA. ROMAGUERA

Los antiguos Colegios Notariales de Catalunya (Siglos XIV al XVIII)

En nostre estudi titulat *La Institució notarial a Catalunya en lo segle XIII*, que 's publicà en lo volum II del *Congrés d' historia de la Corona d' Aragó dedicat al rey En Jaume I y a la seua época* (planes 751 a 789), donarem a conèixer los orígens de tant prestigiosa institució, la manera com s'anà legalment desenrotllant, en quina forma provehia en les sues actuacions públiques y privades y dels diversos procediments d'exercir dita art en lo Principat de Catalunya. Acabavem nostre estudi al assolir lo segle XIV.

Continuant la resenya de lo que llavors no hi pogué tenir cabuda, consignarem algunes altres notes que sobre lo mateix teniam aplegadas y que terminan en lo segle XVIII.

Des de que 's consolidà la institució del notariat, o siga a arrencar del segle XIII, s'observa, en les principals ciutats de la Corona d'Aragó, certa inclinació, per part dels senyors, a obtenir facultat d'elegir lliurement llurs notaris. Lo que 's solia desitjar primordialment era la propietat absoluta de les notaries.

Les ciutats, atentes a aprofitarse de la primera oportunitat per obtenir la satisfacció d'aquestes aspiracions d'autonomia municipal conegudes ab lo nom de privilegis, hi cercàren també lo del notariat en la forma que, per via d'exemple, veyem realisarse a Palma de Mallorca. Dugues persones regentaven la sua notaria al conquerir la Illa, en 1285, l'infant primogènit y après rey, Anfós d'Aragó, y la tenian a cens d'En Bartomeu Rós, lo seu verdader propietari per virtut d'un privilegi de Jaume lo Conqueridor, o de son fill lo rey Jaume de Mallorca.

La Ciutat de Mallorca s'aprofità del nou domini del Rey d'Aragó damunt d'aquella illa, per gestionarne la propietat de la sua escribania o notaria reyal. Hi accedí lo Monarca, desitjós de congratularse la voluntat dels novells subdits, mitjançant compensacions otorgades als qui per dita concessió resultaren perjudicats (1).

Pró a Menorca, després de la conquesta del 1285, ja no succehí altre tant, beneficiantse un particular dels emoluments d'aquest càrrech. Lo Rey, a 27 Febrer 1287, otorgà a Pere de Bosch, en propietat, totes les notaries de dita Illa, facultantlo per servirles mitjançant substituïts, ab tal de que En Bosch aposàs son signe en los documents y residís en la Illa (2).

S'entra en lo segle XIV continuant la corrent de ferse ab les notaries los principals municipis de la Corona d'Aragó. Barcelona las tenia tradicionalment, sense que se sàpiga quan començà lo privilegi, pró anant promulgant ordinations per lo seu regulament, conexas del any 1322. A Çaragoça los Jurats adquirexen, en 1307, la facultat de crearse los seus notaris (3). En l'any 1322 consta l'havía obtinguda, algun temps avans, la vila de Berbegal (4). Valencia logrà aytambé, en 1329, privilegi sobre la manera de crear ella llurs notaris (5).

A Cervera de la Segarra la vila obtingué facultat de

(1) Registre 63, foli 14, A. C. A.

(2) Registre 64, foli 159, A. C. A.

(3) Registre 204 y 205, foli 107, A. C. A.

(4) En 1322, lo Monarca confirmà a Berbegal la concessió de crear los notaris de la localitat (Registre 222, foli 185, A. C. A.)

(5) Registre 480, foli 46, A. C. A.

nomenar los notaris d'acort ab lo Batlle reyal (2 Juliol 1320) (1).

Podriam anar cercant en les entitats eclesiàstiques y encara en les institucions benèfiques, com lo famós Hospital de la Santa Creu de Barcelona, la manera com se feren ab notaries propries y privilegiades, les quales eran regentades per professionals en l'art de la notaria, pró de la exclusiva elecció de quiscuna corporació.

Les parroquies, que, de temps anterior al segle XIV, tenian privilegi de tenir notari, des de'l moment en que hagué passat la forta turbonada del segle XIII contra del exercici de la notaria per los eclesiàstichs (vegis nostra treball ja referit), procuraren recabar novament lo privilegi, revestint l'acte de la major solemnitat per evitar futurs entrebanchs. Aixís, lo pàrroco de Vilafranca del Penadés, qui tenia privilegi de notaria desde l'any 1188, se presentà acompanyat del Bisbe de Barcelona davant del Rey y li prestà jurament de fidelitat per ell y sos successors per la notaria de la sua parroquia, ab consentiment del Bisbe Pons allí present (2).

No eran moltes les parroquies que a partir del 1300 se trovaren decorades ab aquest privilegi. Ja es prou sabut que les institucions de la Edat Mitjana no acostumaren regularse d'una manera uniforme.

La otorgació de privilegis especials que, quiscun avens social, solía dur aparellat, tenia per conseqüència immediata desigualtats lamentables. Mentres una entitat pública obtenia per ella sola determinat benefici, les altres sinònimes continuavan com avans, o siga sempre ab lo mateix atrás. Y aixó ho veyém succehint unes vegades dintre la mateixa Ciutat ab institucions diferents y altres en localitats o reyalmes diversos, ab idèntiques entitats corporatives, o ab fets iguals. Aquest caràcter particularista de les disposicions emanades de la autoritat reyal, degut prou sovint a la exigencia de les sumes de diner que percibía la curia sobirana, al otorgar un privilegi, dificultava tota classe de reformes,

(1) «Rursus concedimus statuimus et ordinamus perpetuo quod notarii publici ville eiusdem, creentur per baiulum nostrum ville Ceruarie qui est et fuerit, cum consilio et assensu juratorum ville ipsius». (Registre 218, foli 68, A. C. A.)

(2) Registre 287, foli 78, A. C. A.

privantles d'aquella eficàcia necessaria per corretgir abusos o abreviar tramitacions enutjoses.

Dos exemples quasi simultanis s'ofereixen ab los notaris y los advocats; y encara que 'l segon no estiga dins la esfera d'acció del present trevall, nos servirà per deixar ben palesa eixa diversitat d'actuacions que tant perturbava la bona administració pública en la Edat Mitjana.

Motivà notoris delictes d'estafa la pràctica prou generalisada de que un notari pogués autorisar en son despaig escriptures en les quals ell mateix hi actuàs de contractant. Y en 1 de Maig de 1321 Jaume II ho prohibí als notaris del reyalme de Valencia, quedant emperò subsistent l'abús en los altres reyalmes de la sua Corona (1).

Y es l'altre cas cert malestar que s'experimentava per la tendència jurídica de la societat del segle XIV pleitejantse a tot estrob, arruinant a families y a corporacions la excessiva prolongació de les controvèrsies judicials. La ciutat de Barcelona clamà al Rey contra tant greu perjudici y en 1306 Jaume II dictà una pragmàtica limitant la duració dels litigis. Disposicions tant sanes y indispensables foren promulgades per posarse en vigor «no sols en la Ciutat de Barcelona, sí que també en los altres llochs subjectes a la vegueria y batllia de Barcelona y del Vallés» (2). De manera que en les demés vegueries de Catalunya podian continuar eternament aquells subterfugis y malicies jurídiques qual perniciosa existencia reconeixia lo mateix Monarca en lo context de sa reyal provisió.

Los particulars afectes a una art, industria o profesió devían estar vigilant constantment qué era lo que més convenia als seus interesos, y quines pràctiques s'introduhien en altres llochs que a ells los hi convingués també llur obtenció. D'altre part, la inseguretad que venian a establir ordres contradictories dels Monarques, en lo que tampoch hi miraven pas prim, y la necessitat d'ajuntarse tots los in-

(1) Any 1321 — «non audeat sed presumat instrumentum vel instrumenta conficere de negociis suis propriis quod ipsum principaliter tangere dinoscantur. Set instrumenta ipsa per alium seu alios notarios recepi et confici volumus et jubemus. Et si quis contra predictam facere attemptauerit a predicto notario officio ipso facto proprio sitpriuatus». Registre 219, foli 321, A. C. A.)

(2) Registre 204, folio 82, A. C. A.

teresats per aplegar y armonisar les disposicions sobre la mateixa materia, colectant lo diner indispensable per cada innovació o privilegi, com també les imperioses exigencies que s'atravesaven en el transcurs de la vida, foren lo cúmulo de circumstancies que, en tots los oficis y arts, motivaren las agremiacions. A constituir colegis propries se llençaren semblantment los afectes a l'art de la Notaría.

No es possible senyalar quan començà a Catalunya la agremiació dels notaris. A semblança de les altres entitats gremials, no's presenta simultànea en les nostres grans ciutats, per no devallar de cap acte de Corts.

Lo més antich colegi notarial de que tenim conexas en la confederació catalano-aragonesa ha estat lo dels escribans o notaris de Daroca, fundat en 1337 (1). Aixó no vol dir que lo de Barcelona no pogués esser anterior, puix no tenim cap nova del seu origen, pró-sí que sa existencia la assenyala en 1361 un privilegi reyal de dita data en favor dels notaris. Recordem que lo Colegi d'Advocats a Barcelona s'instituí en l'any 1333. Les *Ordinacions* o tases especials reguladores dels arancels notariales, se promulgaren avants del 1322 y en 1348 se reformaren (2).

Ab lo segle XIV prenen increment los arxius de protocols, com també los arxius de tota mena de les corporacions municipals y entitats públiques.

La importancia de la protocolisació de les escritures, singularment dels testaments, esdevé remarcable en ocasions prou notories y assenyaldes, quan, mitjançant la documentació arxivada, se fa palesa la mala fé dels particulars, que no dubtaven en falsificar determinats actes, o interpolarli clàusules que no existien en l'original. Un cas molt sonat ocorregué en certa donació otorgada per Alvaro de Cabrera, vescomte d'Ager, en 1298, ja que hi havian interpolat en la ratlla 32, paraules escrites de diferent ploma. Terminà la forta controversia que aixó promoguè fent compareixer Jaume II a Lleyda, a presencia del Concell Reyal (10 de Setembre de 1314), als tres notaris Bernat d'Aversó, Pere de Lledoner y Domingo de Biscarra, y manant portar l'origi-

(1) Registre 862, foli 65, A. C. A.

(2) Vegis l'Apèndix, document nombre 1.

nal del arxiu del notari Arnau de Gerona. Lo jutge reyal Guillem Alomar lo tenia en les mans llegintlo y los altres tres notaris lo comprovaven. Trovanthi paraules que no estaven en l'original ni en la primera matriu, alsantse'n acta d'invalidació (1).

Tanta importancia se concedia a les protocolisacions per los Monarques, que quan observaven descuit de part dels notaris en dita practica, dictaven disposicions especialment adreçades a exigirla y regularla. Entre altres, fou manat, en 1330, procehir ab gran rigor en la protocolisació de les últimes voluntats als notaris de Barcelona. Una mala costum havían introduhit, la de tenir escrites apart, en documents solts, los actes d'últimes voluntats, a fi de no donar lloch a poderse divulgar si s'haguesin continuat en los protocols. Tres anys més tart lo Monarca, instat per los Concellers de Barcelona, manà que totes les sentencies, aixís judicials com arbitrals, que redactessin los notaris, vinguessin obligats a protocolisarles (2). En 1588 s'inicià la formació d'un arxiu de protocols en lo Colegi Notarial de Barcelona.

Los monestirs se presenten com a custodis de la documentació de diverses autoritats o corporacions. Los Concellers y Concell de Cent la tenian guardada al convent de Sant Francesch, y un incendi que en ell hi hagué, a les derreries del segle XIII, la feu desapareixer totalment. Lo Comtat d'Urgell tenia sa documentació disgregada en diversos llochs, tal vegada per evitar un entrebanch com lo que succehí al de la ciutat de Barcelona. Quan l'infant Anfós, qui era comte d'Urgell, entrà a regnar a Aragó (1327), traspasà lo Comtat al seu fill En Jaume. Al arribar als catorse anys (1334) li entregà la administració. Son pare, lo rey Anfós, ordenà a Fra Sanxo Lopez de Ayerbe, del Ordre franciscà, y a la Abadesa de Casbas, prop d'Osca, en quals convents se custodiaven moltes escriptures d'Urgell, les restituissen al infant Jaume. Manà aytambé a Garcia Loriz y a Bernat de Petra, del seu concell, que certs documents

(1) Monjar y Sors: *Historia de los Condes de Urgel*, v. II, p. 60.

(2) Publicat en los documents xxvii y xxviii del nostre treball *La Institució notarial a Catalunya en lo segle XIII*.

del propi Comtat que ells tenían fossen conduhits al convent de Sant Francesch de Çaragoça, ahont se devían inventariar tots, copiarse per duplicat, dividir dites copies per alfabeth y restarne una en poder dels frares y altre al arxiu del Infant. Aquest recullí la documentació que li arribà d'un lloch y altre al seu castell de Montmagastre, ahont hi radicà l'arxiu del Comtat d'Urgell, tenintne d'ell càrrech una persona apta, natural del Comtat. Aquesta circumstància se creya llavors indispensable: de tal manera, que Jaume II, en 1330, quan encara regentava lo Comtat d'Urgell per son fill, se mostrà entujat ab En Ramon de Vilafranca, de sa casa y palau, per haver nomenat arxiuer a un foraster o no natural del Comtat (1).

Al segle XV pertany la organització dels Notaris de Gerona en Colegi. Esplicat per nosaltres en lo treball sobre Origen de la Institució Notarial, com se creà lo privilegi de les notaries de Gerona en favor d'En Ramón de Toylà y dels seus sucesors (1298), aquests establiren una serie de notaris en lo transcurs del segle XIV, obtenint reyal privilegi de constituirse en Colegi en 1424. Sembla que tal fundació podria atrasarse a altre data per la següent afirmació, feta en 1609 per los priors del *Colegi de notaris publichs de Gerona*, al dirigir-se a llurs colgues de Barcelona: «De mes de tres cents anys a esta part, ques troba ab scripturas velles, haver hagut collegi de notaris publichs en Gerona». Com la present carta no precisa res, hi ha que descomptar la subsegüent exageració motivada sempre per la tendència a cercar los orogens de nostres institucions a la major antiguitat posible.

Segurament arrencarà també del segle XV lo Colegi Notarial de Lleyda. No'n tenim cap prova positiva. Sols fa constar una interesant súplica que presentàren al Rey d'Espanya los Sindichs d'aquell Colegi, en 18 de Maig de 1581, sollicitant determinades reformes, que existia d'alguns anys avants lo Colegi. Lo qual podrà veures del adjunt apartat: «de molt temps y immemorial, y ha un Collegi de notaris molt principal y en lo qual se acostumen tractar grans y diverses dificultats provenints de diversos actes testificats per

(1) Monfar y Sors: *Historia de los Condes de Urgel*, v. II, p. 130.

dits notaris y moltes coses notables de dita art de notaria». Sens pretendre donar un valor extraordinari a eixa afirmació tant gastada d'una existencia immemorial, entenem que's pot establir d'una manera prou segura que's trobava ja constituït en lo segle XV.

Retornant al Colegi Notarial de Barcelona, d'ell ne tractava lo Concell Municipal de la Ciutat en 17 de Novembre de 1433. També consta haverse'n ocupat en altres deliberacions anotades per En Sanpere y Miquel en *Barcelona, son passat, present y porvenir*. Les primitives *Ordinacions*, que li foren donades per la Ciutat, senyora de les notaries, se cambiaren per diferents acorts del 1439, 1463 y 1465, sense dirse en les actes en que consistiren les mutacions, segurament proposades per lo Colegi. Aixís ho demostra llegir que's presentaren al Concell de la Ciutat «les ordinacions concernents lart dels Notaris» (sense expressar qui les presentava) «e hac aquelles per bones» (30 d'Agost de 1465).

A mes del Colegi de Notaris s'havia constituït a Barcelona, ab anterioritat al 1438, un altre similar, lo *Colegi d'Escrivans de la Audiencia* (1).

La qüestió dels salaris per les actuacions notariales motivà no poques de les disposicions de les autoritats superiors. Per les tarifes se té un coneixement prou precís de la importancia major o menor que's concedia als actes llurs. Son en tal sentit del major interés les que promulgà en 1460 lo vescomte Bernat de Càbrera per los notaris de totes les terres dels seus dominis, puix son detalladíssimes y s'hi descriuhen les diverses escritures una per una. Prohibeix la pràctica insidiosa de no senyalar preu a les actuacions los notaris als clients llurs, essent les paraules d'aquesta curiosa disposició, reveladores de les costums del segle XV, per quin concepte be mereixen reproduhirse:

«En axi que, sots color de cortesia, ni per altra exco-
gitada manera o color així com seria: datnos ço que us pla-
cia — o ço que vos vullats — o no membrá — o no sé — o
altres semblants paraules, no ho celen, ni ho palien, ans
hagen a dir clarament: aytant me devets donar e no més; ço

(1) Registre 3,267, foli 65, A. C. A.

es, aytant com es tatxat per cascuna cosa, e no puguen res als mes demanar» (1).

L'antiquíssim privilegi de la Ciutat de crear notaris se conceptuà que no s'oposava a la llibertat de la Corona de nomenar alguns notaris domèstichs o de la casa reyal. Entre los uns y los altres se senyalan continuats dualismes, per estimar los de la Ciutat que los del Rey no podían autorisar documentació privada, cosa que los reyls sempre anaren fent.

Per haver conexement de si tenían rahó los notaris reyls en assegurar que sempre estigueren autorisats per redactar tota mena d'escriptures, bastarà cercar antecedents en los nomenaments d'èpoques passades. Tenim a la vista lo Registre 3,124, foli 180, del Arxiu Reyal, ahont se copian una infinitat de concessions d'exercir l'art notarial, otorgades en 1432, per la reyna llochtinént Donya Maria de Castella, a diferents particulars de Perpinyà, Vich, Vilafranca de Penadés, Sant Feliu Ça Buada, Ponts, Prats de Molló, Vilafant, Ager, Peratallada, Castelló d'Empuries, Castellbisbal, Ripoll, Tàrrega, Riumorts, Areny, Peracisa, Lleyda, Barcelona, y de dos localitats valencianes, Alcira y Sant Matheu. Totes les concessions se presentan ab un mateix redactat, que's copià integrament en lo primer d'ells, lo que corresponia a En Joan Martí, de Perpinyà, fill del notari del propri nom, y que continuem en l'Apèndix nombre II.

La Reyna començava declarant la idoneitat del qui obtenia la concessió y que ja havia prestat jurament en la cancelleria reyal d'exercir lo càrrech legal y honradament. Lo constituia notari públich per tot lo Principat de Catalunya, ab facultat de rebre, en tots los seus llochs y terres, testaments, atestats, sentencies y qualsevulla classe d'instruments públichs, podent actuar mitjançant substituïts, ab tal que hi posés sempre la sua signatura y senyal notarial al peu. Tot lo que ell actués devia protocolisarho per eterna memoria, axis com se li havia de donar plena autoritat reyal y pública, tant en judici com privadament. Manava a les autoritats li guardessin la consideració de notari y concedisen

(1) F. Monsalvatje y Fossas: *El Viscondado de Bas*, pl. 72 (Olot, 1893).

fé absoluta a les seues escriptures. Finalment hi afegia que, de lo que ell actués al Roselló, Cerdanya, Conflent y Vallsespí, la meytat dels emoluments fossen entregats al Procurador Reyal de Rosselló, segons era disposat en les Ordinacions reials.

A dos o tres notaris reials de Mallorca, dels que sigueren fets en aquesta fornada del 1432, los hi donà facultat per exercir a Catalunya y a les Balears.

Los de la Ciutat contradiren a que la Corona dongués lo càrrech de notari a persones completament ignorants de la sua art, arriuant a obtenir en 1462, segons consta en la *Rúbrica d' Ordinacions* que publiquem en l' Apèndix, que, per exercir de notaris les persones electes per lo Rey o lo Veguer, tinguesin anys de pràctica y se subjectessin a la examinació d' aptitud devant d' un tribunal constituït per dos juriconsults o tres notaris.

S' observa constant antagonisme entre los notaris reials y los de la Ciutat, de manera que los primers volgueren constituirse corporativament, obtenint la formació de Col·legi especial en 1544. Lo virrey Marqués d' Aguilar los hi expedí privilegi de constitució en 24 de Janer de 1544, privilegi que meresqué l' aprovació y confirmació del Monarca trovantse a Montçó en 15 de Novembre de 1547. Aquesta nova agremiació s' establí sots la base de que «los Notaris reals que a las horas eren en la present ciutat, fessen un cors e un col·legi, los quals se puguessen aplegar tot temps que volguessen per negossis de dita art y statuhir y ordenar lo que mes util y convenient aparegués sobre lo exercici y praticha de la dita art» (1).

Los notaris reials estaven instalats tots junts en una gran sala del palau reyal, quiscú d' ells enfront la sua taula peculiar, segons ho manifesta una actuació judicial del any 1608 (2).

(1) *Diversorum Sextus*, foli 270 (A. M. B.)

(2) 1608 — «Primo ponit que es publich y notori que dit Steue Collell notari fonch col·legiat en lo col·legi dels notaris reals de la present ciutat lo any 1598 y com a tal col·legiat es estat tingut y reputat fins lo dia de vuy en dit nom a tingut com vuy en dia te taullell publich en la sala real de la present ciutat ahont estan los taullells dels notaris reals col·legiats y es ver» (*Processos 1600-1700*, arxiu municipal de Barcelona).

A moltes altres ciutats 'ls hi passà lo mateix que a Barcelona, ço es, de tenir dos Colegis de Notaris, arrivant en eixa forma fins a promulgarse la lley del Notariat del 1862, una de les millor preparades y mes ben feta de totes les lleys del segle XIX. Aixís li succehí a Madrid ab la coexistencia del seu *Colegio de Notarios Escribanos reales de Madrid* y del nomenat *Cabildo de Escribanos del número de Madrid*.

Any senyalat per les continuades controversies entre los notaris Reyals y los de la Ciutat, fou lo del 1566. S' agudisà la vella contenció de permetre autorisar escriptures privades als notaris reyals, portantse la qüestió a la Audiencia de Catalunya. Aquests últims repetiren que may los havia sigut contradita tal facultat, que sempre havian exercit, y lo tribunal fallà en 30 de Novembre de 1566, confirmant-loshi tal dret.

Mentres aixó 's pleitejava, un incident de poca importancia originà altra controversia curiosa, com fou la dels banchs ahont seyen, en lo Concell de la Ciutat, uns y altres notaris (14 de Mars de 1566):

«La qüestió la qual fonch moguda per los notaris reals, los quals pretenían que los notaris de Barcelona no podían tenir mes de un banch y que sino cabíen en son banch que ells nols tenian de dar la preminencia, e no obstant lurs rahons fonch declarat que los notaris de Barcelona quant no poran commodament seure en llur banch que es apres dels mercaders que seguen en lo subsegüent banch apres del llur que es dels notaris reals, ço es, que primer seguen los notaris de Barcelona en dit banch dels notaris reals y après en lo mateix banch los reals». (*Manual de novells-ardits*, volum v, pàg. 54).

Les principals sentencies de la Reyál Audiencia de Catalunya sobre les qüestions entre 'ls notaris reyals y de la Ciutat, foren dictades en 1 d' Octubre de 1556, 30 de Novembre de 1566 y 15 de Decembre de 1592, les quals indicarem en l' Apèndix, nombre III. Lo nom oficial del segon Colegi era de *Notaris Reyals y Causídichs de Barcelona*, y sa principal característica de trovarse adscrits als tribunals de justicia (1).

(1) Existexen alguns opúsculs judicials relacionats ab aquests plets. Ne coixém un sense titol que comença ab eixes paraules: «Excmo. Sr. El Colegio de

Foren moltes les poblacions del Principat ahont s'anaren constituint colegis de notaris en èpoques posteriors als de Barcelona y de Gerona. La ciutat de Tarragona obtingué privilegi del Virrey de Catalunya per tenir Colegi en 1 de Mars de 1583, que confirmà lo Monarca en 1599. Portà lo nom de *Colegi d' Escrivans y Notaris de Número*. Aixís ho declarava la *Real carta que aprueba y confirma las ordenanzas para el régimen de el Colegio de Escrivanos de la Ciudad de Tarragona. Dada en Madrid á 27 de Junio de 1755*.

La vila de Figueres pogué veure constituit son Colegi dintre del segle XVI, per virtut del Reyal Privilegi datat a Barcelona a 13 de Juliol de 1599. A partir del any 1767 constava de set colegiats y en 1829 se conexia per *Real Colegio de Notarios y Escribanos de S. M. y del Número de Figueras*. Pochs anys després cambià de nom, puix que al extingirse, en 1862, se titulava *Real Colegio de Notarios públicos y Reales de número de Figueras*.

Poquíssim es lo que sabem del Colegi de Notaris de Tortosa, qual fundació antiquíssima vé vagament mencionada en la *Real Cédula que restablece el Colegio de Escrivanos, que, en lo antiguo havia en la Ciudad de Tortosa bajo la invocación de Santa Catalina Virgen y Martir comprensiva de las Ordenanzas que S. M. (Dios le guarde) se ha dignado conceder á dicho Colegio para su régimen y gobierno. Dada en Madrid á 18 de Enero de 1753 (1)*.

En ella's ve a dir «que en dicha Ciudad, de tiempo inmemorial, se hallava erigido ó instruido por ella misma, un Colegio de Escrivanos públicos baxo la invocación de Santa Catharina Virgen y Martir», «cuyo Colegio tuvo su observancia en subseguidamente hasta el principio de las Guerras y turbaciones passadas, que quedó, sino abolido, á lo menos suprimido en sus facultades».

Durant lo segle XVII tenia dita Corporació deu colegiats, qual nombre s'amplià a dotze en 1753, tornant a res-

Notarios Reales y Causídicos de Barcelona...» (Barcelona, 1691?) Un altre se titula «Representación á la Audiencia de Cataluña por el Colegio de Notarios Públicos de Barcelona en defensa de la Regalía de S. M. de crear notarios en esta Ciudad.— Barcelona, Maria Martí, 1723» (83 pàgines en foli).

(1) Fou estampat a «Tarragona En la imprenta de José Barber, impresor, año de 1755».

tablirse lo de deu en la Reyal Provisió de 22 de Janer de 1767.

Lo Colegi de Castelló d'Empuries seguiria de prop en sa constitució al de Figueres. Nos dol no saberne res ab anterioritat a lo que havem vist consignat en cert manuscrit prou interessant del 1768, titulat *Cuaderno que manifiesta en que Poblaciones de este Principado debe haber Esnos. Rs y su número*. Se diu allí que la vila de Castelló d'Empuries «tenía número determinado de 8 Escribanos y por ser excesivo se reduxo a 6 sobrando tambien dos Esnos. Reales que había en la misma Villa». Aquestes restriccions y modificacions se feyen per privilegi y solían implicar la existencia d'un cors corporatiu o Colegiat.

Les contencions sostingudes a Vich entre los notaris quin nombrament pertanyía al Capítol de la Seu, propietari de les notaries de la Ciutat, y los Escrivans Reyals, acabaren en la transacció del any 1773 ab que finalisà un plet prou famós. Tots junts constituhiren lo Colegi de *Escribanos Reales Numerarios de Vich*, regit per dos Priors, com lo Colegi de Barcelona. Son nom oficial era altra en 1819, ço es, Colegi de *Notarios públicos y de Número de Vich*.

Encara que no 'ns proposavem arribar fins al segle XIX en esta pobre resenya, nos hi farà assolir lo Colegi de *Notarios y Escribanos públicos del número de Valls*, que tenia son degà president, del que tant sols conexem la manifestació adreçada a la Reyna en 1838.

Dels demés antics Colegis de Notaris de Catalunya res nos en ha pervingut fins al present.

APÉNDIX

DOCUMENT NOMBRE I

1322 a 1462. — *Ordinacions dels notaris e scriuans e de ço que han hauer de les scriptures e com deuen esser admesos en llur art. («Rubrica de Ordinacions desde lo any MCCLXXX» Arxiu Municipal de Barcelona).*

«Que algun notari e scriua de les corts no gosen pendre los salaris de les scriptures sino segons la forma de la ordi-

nacio e tatxacio feta per los Consellers o promens de la Ciutat: liber int. MCCCXXII cartes XXXIII.

«Ordinacio dels salaris e tatxes que deuen pendre o hauer los notaris de les scriptures que fan: liber int. MCCCXLVIII cartes XXXV.

«Item que algun notari no sia admes que primerament no sia examinat segons lo privilegi com apar en liber int. MCCCLXI cartes XV.

«Mes que algun notari ne jurat no gos pendre ne hauer corredures de contracte algu que facen: liber int. MCCCLXVIII cartes LXVII.

«Altres ordinacions que no puixen esser admesos al exhamen dels dits notaris sino dos tensolament quescun any e que los scriuans haien a continuar en les cortz les scriptures dels terços e que nos puxen retenir la imposicio de qualseuol contractes e aximatex com han a continuar dins vn mes qualseuol contractes en los manuals etc. liber int. Mil CCCXXXIII cartes XII.

«En lo prop dit libre es la ordinacio que conuersos no poden esser admesos al exhamen de dits notaris e que algun notari non puxe tenir per exercir dita art.

«Que algu no pot esser presentat al exhamen dels notaris si primer no haura praticat per spay de VIII anys ab altre notari o notaris de barchinona en liber int. MCCCXLVI cartes XVII.

«La forma com deuen jurar los juristes e notaris qui han carrech de exhaminar los notaris en la casa de la Ciutat de hauerse be et leyalment etc e que los qui seran exhaminats deuen star a la part de solponent en la casa de trenta e apres com se deuen pendre los vots dels qui hauran fet lo exhamen e com deuen esser tots los notaris a la sepultura de quiscuna muller de notari etc. liber int. MCCCXLVI cartes LXXXVI.

«Com los priors dels notaris han a presentar nomina als Consellers de XII notaris compresos los priors dels quals per dits Consellers ne sien presos VI per exhaminadors als quals decontinent haie esser denunciada la dita eleccio per preparar se en lo dit exhamen e com se deu procehir en la eleccio dels priors quescun any fahedora etc. liber int. MCCCXLVI cartes C.

«Mesauant que quescun notari sia tengut dins XV jorns que haura presos los contractes continuar en son manual complidament aquells e que los priors ne haien esser conexedors e exequidors e que quescun any aço sia manifestat al collegi de dits notaris. E que algu no gos vendre donar o transportar scriptures algunes fins sien regonegudes per los dits priors. E que si algun notari mor les claus de la scriuania e caxe hon te los testaments haien a venir en poder dels dits priors liber int. MCCCCLXII cartes XXVII.

«Que los priors sots virtut de jurament haien affer instancia als Consellers de Barchinona de fer seruar lo priuilegi otorgat a la Ciutat que los notaris creats per lo Senyor Rey o per lo vaguer ans que vsen de notaria haien esser exhaminats per dos juristes o per dos o tres notaris de la dita Ciutat e que los Consellers no admeten al exhamen algun fins quels sia notificat aquell tal hauer praticat per lo temps ordonat et al. liber int. MCCCCLXII cartes LXVI.

«En lo prop dit llibre que no poden esser admesos ne presentats sino dos notaris al exhamen e que en aço no pot esser en alguna manera dispensat per alguns concells de la Ciutat e los Consellers quescun any lo han a jurar lo die de sancta lucia, cartes CXIII.

«Mes en lo mateix libre Com los fills de notari de barchinona deuen preferir a tots los altres en esser admesos al exhamen: pero apres fonch aço reuocat com apar en dit libre int. MCCCCLXII en cartes CLXVIII».

DOCUMENT NOMBRE II

1438.—*La Reyna Llochtinent otorga facultat a En Ça Brugada de usar del privilegi que li concedí lo Comte Palatí, de nòbrar 50 notaris o jutges ordinaris en lo Principat de Catalunya (Registre 3,131, f. 175, A. C. A.)*

«Nos Maria, etc. Vt vos fideles secretarius dicti domini Regis et Protonotarius noster Guillelmus Bernardus de Brugada fungi possitis auctoritate et potestate Imperiale vobis concessa, de creandis Quinquaginta tabellionibus et iudicibus ordinariis per Johannem de Armenia alias dictum Schellendorfer Comitem Palatinum inde auctoritate ipsam potes-

tatem habentem. Cum ad exequendum vices ipsius Comitis Palatini intra Principatū Cathalonie qui extra limites Imperii Romani est, et nulli alii preter quam dicto domino Regi subest Eosdem Quinquaginta notarios et iudices creandi cum juramento receptione, examinacione et aliis circumstantiis assuetis, juxta facultatem vobis concessam, et quibuscunque notariis auctoritate dicti domini Regis creatis, de fienda per vos creacione huiusmodi instrumentum et instrumenta seu Cartas conficiendi infra dictum Principatū Cathalonie, citra preheminiarum dicti domini Regis aliquod preiudicium vobis et eisdem notariis licenciam conferimus cum presenti, etc. Datum barchinone Decima die Augusti Anno a nativitate domini MCCCCXXXVI». — La Reyna.

DOCUMENT NOMBRE III

1566 a 1597. — *Index que redactà en Gilabert Bruniquer, precehint a les sentencies literalment copiades al «Diversorum Sextus», folis 248 a 284, del Arxiu Municipal de Barcelona.*

«Sententia real de micer Pere Lobregat a favor del col·legi de notaris reals y contra lo syndic de la ciutat y lo syndic del col·legi de notaris publicos de barchinona declarant esser licit als notaris reals, rebre actes en barchinona veluti quasi transeuntes, proferida a 30 nohembre 1566.

«Sententia real confirmatoria de la dita a 15 dezembre 1592.

«Sententia real proferida al primer de octubre 1556 a favor del col·legi de notaris reals contra certs notaris no col·legiats.

«Conclusió de la Real audiència a 28 de maig 1573 de traure de la prezó a manlleuta certs notaris reals no col·legiats que estauan capturats per que prenian actes.

«Priuilegi del Rey don Philip a favor del col·legi de notaris reals dat en Monçó a 30 de nohembre 1585, hont se fa menció del primer priuilegi que obtingueren del vírey el marqués de Aguilar, dat a 24 de Janer 1544 y del priuilegi del mateix rey confirmatori, dat a 15 de nohembre 1547 disposant que nengun notari real pogués exercir notaría en

Barcelona que no fos examinat y admés en la forma de las ordinacions de dit collegi y que en officis de casa la ciutat per notaris reals sien inseculats notaris collegiats y no altres.

«Altra semblant conclusió de la Regia Audiencia 28 may 1583: empro aquesta y l'altra son totas una y axi lo any de la vna o l'altra es errat.

«Sententia Real declarant surreptici lo dit priuilegi de lata 30 nouembris 1585.

«Sententia reuocatoria de la dita, lata 30 octobris 1597».

FRANCESCH CARRERAS Y CANDI

Mariana Josefa de Pignatelli y d'Aymerich

I

ANTECEDENTS

Lo nom de Pignatelli es lo d' una familia italiana qu' ha donat dies de gloria a sa patria.

Una branca d' aquesta familia, integrada en la persona de Domingo de Pignatelli, se trasplantà a Catalunya. Aquest fou excelent cavaller qui meresqué de Carles II los més grans honors: fou Mestre de Camp general dels reials exèrcits, Virrey del Regne de Navarra y Governador de Galicia. Sa residencia normal era Barcelona. En nostra Ciutat casà ab Agna Aymerich, de la nobilíssima familia catalana d' aquest nom.

Aquesta senyora, per mort del noble Bernat d' Aymerich de Cruilles y de Santa Pau, sens successió varonil, entrà pubilla dels titols y hisenda Aymerich, ab lo Marquesat de Sant Vicents.

D' aquest matrimoni nasqueren Antoni de Pignatelli, Marquès de Sant Vicents (després d' haver mort sa mare) y Príncep del Sacre Imperi, qui casà a Viena ab Francesca de Pinelli y romangué en la cort austriaca; Francesch, general